

## การเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย Preparation Before Being Released from Prison Inmates at Nong Khai Prison

เกียรติชัย ชัยจันทร์

Kiettichai Chaijun

โกศล สอดส่อง

Koson Sodsong

คณะรัฐศาสตร์ วิทยาลัยพินิจบัณฑิต

Faculty of Political Science, Pitchayabundit College

E-mail: kiettichai\_chaijun@hotmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 10 ธันวาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 27 ธันวาคม 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 27 ธันวาคม 2566

### บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาการเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดหนองคาย ที่เหลือโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี จำนวน 115 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถาม ประกอบไปด้วยเนื้อหา 3 ส่วน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือสถิติพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับข้อมูลทั่วไปของประชากร สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ T - test และ F - test สำหรับเปรียบเทียบการเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย ที่จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และสถานภาพ

ผลการวิจัยพบว่า การเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ( $\mu = 3.95$ ) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านร่างกาย ( $\mu = 4.04$ ) รองลงมาคือด้านความสัมพันธ์กับครอบครัวและสังคม ( $\mu = 3.97$ ) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านจิตใจ ( $\mu = 3.91$ ) ผลการเปรียบเทียบการเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย ที่จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพและอาชีพ โดยภาพรวมผู้ต้องขังเรือนจำหนองคายที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษของเรือนจำหนองคาย ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดหนองคายที่มีอายุ ระดับการศึกษา และสถานภาพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษของเรือนจำหนองคาย ไม่แตกต่างกัน

**คำสำคัญ :** การเตรียมความพร้อม, ผู้ต้องขัง, เรือนจำหนองคาย

## ABSTRACT

The main objective of this research was to study the preparation before being released from prison inmates at Nong Khai Prison. The population used in this research was the inmates of Nong Khai Provincial Prison. The remaining 115 persons were sentenced to imprisonment for not more than 1 year. The instrument used for data collection was a questionnaire consisting of 3 parts, statistics used in data analysis. are descriptive statistics such as number, percentage, mean and standard deviation. For general population information Inferential statistics including T - test and F - test for comparing preparation before release of inmates at Nong Khai Prison. classified by sex, age, educational level and status

The results showed that Preparations before being released from prison inmates at Nong Khai Prison Overall, it was at a high level ( $\mu = 3.95$ ), and when considering each aspect, it was found that the aspect with the highest mean was physical ( $\mu = 4.04$ ), followed by family and social relations ( $\mu = 3.97$ ), and The aspect with the least mean score was psychological ( $\mu = 3.91$ ). The results of the comparison of pre-release preparation of inmates at Nong Khai Prison. classified by sex, age, educational level status and occupation Overall, the inmates of Nong Khai Prison were of different sexes. Comments on the preparation before the release of Nong Khai Prison were significantly different at the 0.05 level. Education level and status are different. Opinions on the preparation before release from prison at Nong Khai Prison, no different.

**Keywords :** preparation, inmates, Nong Khai Prison

## 1. บทนำ

กรมราชทัณฑ์ เป็นหน่วยงานสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรม นอกจากจะมีหน้าที่ในการควบคุมผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษาของศาลแล้ว ยังมีภารกิจที่สำคัญประการหนึ่ง คือการแก้ไข ฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังในระหว่างที่ถูกคุมขังในเรือนจำ เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้กลับตัวกลับใจ ปรับเปลี่ยนทัศนคติ ไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ และสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุขเมื่อได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษออกไปจากเรือนจำ (กรมราชทัณฑ์, กองพัฒนาพฤตินิสัย, 2560, หน้า 1) ผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมอยู่ในเรือนจำ ซึ่งมีกำหนดโทษต่างกันไปตามพฤติกรรมการกระทำความผิด ในขณะที่ต้องโทษจากคุกย่อมต้องถูกตัดขาดจากบุคคลภายนอก ต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินชีวิตที่เคยปฏิบัติขณะอยู่ภายนอก เช่น การพบปะผู้คน การมีเสรีภาพในสิ่งต่าง ๆ การที่ต้องเข้ามาอยู่ในเรือนจำซึ่งอยู่ในกำแพงสี่เหลี่ยมมีกฎระเบียบในการดำรงชีวิต ถูกจำกัดสิทธิ เสรีภาพที่จะประพฤติปฏิบัติตามความต้องการ ซึ่งอาจทำให้ผู้ต้องขังมีทัศนคติไม่ดีกับสิ่งรอบตัว มีความรู้สึกอับอาย และเกรงกลัวว่า จะถูกสังคมเหยียดหยามไม่ยอมรับ ซึ่งสภาพเช่นนี้ ทำให้ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มี

ปัญหา เรื่องการปรับตัวให้เข้ากับครอบครัว และสังคมภายนอก และระยะเวลาหลังพ้นโทษในช่วงแรก จะเป็นช่วงเวลาที่สำคัญมาก ผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวมักจะประสบปัญหาดังกล่าว

บุคคลใดกระทำความผิดอาญาและต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดตามข้อกล่าวหาย่อมมีผลให้บุคคลผู้กระทำความผิด หรือจำเลยต้องได้รับโทษ โทษประเภทหนึ่งซึ่งบัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายอาญาคือ โทษจำคุก (เท็ดคักดี บุนยไวโรจน์, 2540, น. 6) การจำคุกได้ส่งผลกระทบทางลบ ต่อผู้ต้องขังอย่างยิ่ง นับตั้งแต่เริ่มเข้าสู่เรือนจำจนถึงเวลาพ้นโทษ หากจำคุกเป็นเวลานานผลกระทบก็ยิ่งมาก เกรมแฮม ไชคิส (Gresham Sykes) เป็นคนแรกได้ศึกษาถึงผลกระทบของ การจองจำต่อผู้ต้องขังอย่างจริงจัง และได้เรียกผลกระทบนี้ว่าเป็น “ความเจ็บปวดของการถูกจองจำ” เพราะผู้ต้องขังมักจะรู้สึกว่าเขาเองเสียศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เคยเป็นที่ยอมรับในสังคม ภายนอกก็หมดไป และยังต้องเผชิญกับสภาวะการสูญเสียเสรีภาพ อิสระภาพ และสิทธิต่าง ๆ ที่เคยมี นอกจากนี้ยังถูกตีตราว่าเป็นนักโทษไปชั่วชีวิต (นที จิตสว่าง, 2529 อ้างถึงใน สุริยะ สิทธิชัย 2539, น. 16-17) การถูกตัดความสัมพันธ์กับครอบครัว ญาติ พี่น้อง เพื่อน ๆ รวมทั้ง กิจกรรมทางสังคมอื่น ๆ ทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกโดดเดี่ยว ถูกแยกออกจากสังคมภายนอก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้ต้องขังเกิดความกดดันทางจิตและความผิดปกติทางบุคลิกภาพ เช่น ซึมเศร้า วิตกกังวล ความเครียด ก้าวร้าว ขาดความมั่นใจในตนเอง เป็นต้น จากผลการศึกษาสุขภาพจิตของผู้ต้องขังเรือนจำกลางคลองไผ่ จังหวัดนครราชสีมา พบว่าระดับสุขภาพจิตของผู้ต้องขังเรือนจำแห่งนี้ โดยส่วนรวม มีระดับสูงเกินกว่าปกติ ได้แก่ ความซึมเศร้า และพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงการผิดปกติทางจิต เช่น พุดจา ไม่รู้เรื่องทำร้ายตัวเองหรือผู้อื่น อย่างไม่มีสาเหตุ เป็นต้น ส่วนความวิตกกังวล ความรู้สึกโกรธแค้น ก้าวร้าว ความรู้สึกกลัวโดยไม่มีเหตุผล และ ความรู้สึกหวาดระแวง ถึงแม้จะอยู่ในระดับค่อนข้างปกติแต่ก็น่าเป็นห่วง หากถูกทอดทิ้ง (วสันต์ ชันดินทุ กุลธานนท์, 2532, น. 69) ถ้าผู้ต้องขังดังกล่าวพ้นโทษออกไป ก็จะเป็นภาระต่อสังคม ในด้านการรักษาพยาบาล สำหรับด้านสุขภาพกาย เนื่องจากผู้ต้องขังในเรือนจำต้องทำงานหนักนอนรวมกันอย่างแออัด ความแออัดนี้เป็นช่องทางนำไปสู่การแพร่ระบาดของโรคต่าง ๆ ได้ง่าย เช่น โรคผิวหนัง โรคระบบทางเดินหายใจ และโรคเอดส์ โดยเฉพาะ ผู้ต้องขังที่ติดเชื้อเอดส์จากภายนอกถูกจับดำเนินคดี และไม่ได้ให้ความรู้ที่ถูกต้องในการป้องกันก็จะแพร่กระจายไปสู่กลุ่มผู้ต้องขังอื่นๆ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีพฤติกรรมรักร่วมเพศ โรคต่างๆนี้ จะบั่นทอนสุขภาพกาย ของผู้ต้องขังให้อ่อนแอลง เป็นอุปสรรค ต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพในสังคมภายนอก เมื่อพ้นโทษ ยิ่งกว่านี้สังคมภายนอกยังมีความเห็นว่าการจำคุกคือมลทินอย่างหนึ่ง หรือเรียกว่า “ชู้คุก” จึงไม่ยอมรับผู้ถูกจำคุก และคิดว่าผู้ถูกจำคุกได้เข้าไปเรียนรู้ค่านิยม วัฒนธรรมของสังคมผู้ต้องขังในด้านที่ไม่ดีที่เป็นภัยต่อสังคมแล้วนำติดตัวออกไป เป็นการสร้างความเดือดร้อนแก่สังคมภายนอก จึงแสดงความรังเกียจผู้ต้องขังออกมาชัดเจนหลีกเลี่ยง ไม่สมาคม กับคนติดคุกมาก่อน และไม่ยอมให้มีการปลดปล่อยผู้ต้องขังทั้งๆ ที่รู้ว่าผู้ต้องขังถูกลงโทษ จนถึงคราวจะได้รับอิสรภาพแล้ว เนื่องจากความหวาดกลัวต่ออาชญากรที่ต้องโทษ (Convint bogey) (ชาย เสวกุล, 2514, น.310) การปฏิเสธคนติดคุกของสังคมนี้เป็น การทำร้ายผู้ต้องขัง และเป็นปัจจัยหนึ่งหรือเหตุผลอย่างหนึ่งที่ผลักดันให้พวกกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ดังปรากฏในงานวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงกลาง ได้สรุปผลวิจัยว่าผู้ต้องขังหญิงได้รับอิสรภาพ ญาติ พี่น้องและเพื่อนๆ ให้การยอมรับคบหาสมาคมด้วย แต่เพื่อนบ้านกลับรู้สึกรังเกียจไม่คบหาสมาคมด้วย ส่วนเจ้าหน้าที่ตำรวจก็มีอคติต่อตนเมื่อเกิดคดี ในพื้นที่ก็จะถูกสงสัย การถูกจำคุกทำให้หมดโอกาสในการประกอบอาชีพสุจริต

การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ต้องขังที่ใกล้จะพ้นโทษออกไปสู่สังคมภายนอก รูปแบบการจัดโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เป็นการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาผู้ต้องขังในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ การฝึกทักษะอาชีพ รวมให้คำปรึกษาแนะแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจ ตลอดจนเป็นแนวทางให้ผู้ต้องขังตัดสินใจเลือกวิถีทางการดำเนินชีวิตภายหลังพ้นโทษ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถปรับตัวให้เข้ากับครอบครัว ชุมชน และสังคมได้อย่างเหมาะสม แต่เนื่องจากสภาพแวดล้อมของสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และสังคมก็ยังไม่ให้การยอมรับผู้พ้นโทษ ทำให้ผู้พ้นโทษรู้สึกสับสน ว้าวุ่น โดดเดี่ยว ไร้ที่พึ่งพิง และประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้พ้นโทษเหล่านั้นกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกได้ (กรมราชทัณฑ์, กองบริการทางการแพทย์, ม.ป.ป. หน้า 4)

เรือนจำจังหวัดหนองคาย เป็นเรือนจำส่วนภูมิภาค สังกัดกรมราชทัณฑ์ มีอำนาจควบคุมผู้ต้องขังที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 20 ปี ในเขตอำนาจศาลจังหวัดหนองคาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการกระทำผิดเกี่ยวกับคดีอาญา ติดเนื่องจากจังหวัดหนองคาย ติดกับเขตชายแดน และมีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว มีประชากรจากทุกภูมิภาคของประเทศไทย เข้ามาอยู่อาศัยและทำงานจำนวนมาก ทำให้มีเกิดปัญหาด้านอาชญากรรมและปัญหาอาชญากรรมอย่างแพร่หลาย เกิดปัญหาทางสังคมตามมา และนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ปัญหาการกระทำผิดของผู้ต้องขังที่พ้นโทษออกไปก็เป็นอีกปัญหาสำคัญ จากข้อมูลสถิติการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดหนองคาย พบว่ามีจำนวนสูงขึ้นเรื่อย ๆ (เรือนจำจังหวัดหนองคาย, 2564)

จากปัญหาที่กล่าวมา ถึงแม้ว่าก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ ผู้ต้องขังจะได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยจากเรือนจำ ตามโครงการที่กรมราชทัณฑ์ ใช้เป็นแนวทางให้ผู้ต้องขังได้เตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ แต่ผู้ต้องขังที่พ้นโทษไปแล้วบางคนก็ไม่สามารถดำรงชีวิตในสังคม ได้อย่างปกติ ซึ่งปัญหาดังกล่าวอาจจะเกิดจากความไม่พร้อมทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์กับครอบครัวและสังคม ด้านการประกอบอาชีพ จึงทำให้วนกลับมากระทำผิดซ้ำสถิติผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดหนองคาย ที่พ้นโทษออกไปแล้ว กลับมากระทำผิดซ้ำ ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2561 – 2563 มีการเพิ่มจำนวนของผู้กระทำผิดซ้ำเพิ่มมากขึ้น แสดงตามตารางดังนี้

**ตารางที่ 1** สถิติผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดหนองคาย ที่พ้นโทษออกไปแล้ว กลับมากระทำผิดซ้ำ

| ปี พ.ศ. | 2561 | 2562 | 2563 |
|---------|------|------|------|
| ชาย     | 49   | 81   | 125  |
| หญิง    | 5    | 7    | 11   |
| รวม     | 54   | 88   | 136  |

\*\* ข้อมูลวันที่ 1 ตุลาคม 2564 ฝ่ายทัณฑปฏิบัติ เรือนจำจังหวัดหนองคาย \*\*

ซึ่งปัญหาดังกล่าว ส่งผลกระทบในการปฏิบัติงานของเรือนจำ ทั้งทางด้านการบริหารจัดการจำนวนของผู้ต้องขัง ที่อยู่อาศัย เรือนนอน งบประมาณในการการควบคุมดูแล การวางแผนการพัฒนาพฤตินิสัย การฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง ข้าพเจ้าในฐานะผู้ปฏิบัติงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำกับดูแล พัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดหนองคาย

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคลากรของเรือนจำจังหวัดหนองคาย จึงมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังที่จะพ้นโทษออกไปสู่สังคมภายนอก ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ตลอดจนถึงแนวทางที่เหมาะสมในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังของเรือนจำจังหวัดหนองคาย เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษของผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

## 2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษของผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย
2. เพื่อศึกษาการเปรียบเทียบการเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย ที่จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และสถานภาพ
3. เพื่อนำเสนอแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนา การเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษของผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย ต่อไป

## 3. ขอบเขตของการวิจัย

### 1. ด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษของผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย ตามแนวคิด และทฤษฎีของกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2563 เรื่องเกี่ยวกับหลักสูตรเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวพ้นโทษของผู้ต้องขังเรือนจำ ประกอบไปด้วยการเตรียมความพร้อมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านความสัมพันธ์กับครอบครัว และสังคม และ 4) ด้านประกอบอาชีพ

### 2. ด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย ที่เหลือโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี จำนวน 115 คน ทั้งเพศชายและหญิง (ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเรือนจำจังหวัดหนองคาย ที่, 2564)

### 3. ขอบเขตด้านตัวแปร

3.1 ตัวแปรต้น (Independent variable) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย ประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา และสถานภาพ

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent variable) การเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษของผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย ประกอบไปด้วยการเตรียมความพร้อมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านความสัมพันธ์กับครอบครัว และสังคม และ 4) ด้านประกอบอาชีพ

### 4. ด้านพื้นที่ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย ที่เหลือโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี จำนวน 115 คน เท่านั้น

### 5. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษา คือ ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ จนถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2565

#### 4. ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทราบถึงข้อจำกัด ปัญหา และอุปสรรคของการเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษของผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย ในแต่ละด้าน
2. เพื่อให้ทราบถึงการเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษของผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย ก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ ตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ และอาชีพ
3. เพื่อเป็นข้อเสนอแนะ แนวทางในการปรับปรุงและเพื่อพัฒนาการเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษของผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

#### 5. ประชากรของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดหนองคาย ที่เหลือโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี จำนวน 115 คน แยกเป็นผู้ต้องขังชาย จำนวน 100 คน ผู้ต้องขังหญิง จำนวน 15 คน ที่ได้เข้าร่วมโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (งานทะเบียนเรือนจำจังหวัดหนองคาย, 2564)

#### 6. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลซึ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และสถานภาพ ลักษณะคำถามปลายปิดให้เลือกตอบ (Check list)

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษของผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย สร้างโดยการพัฒนาแบบสอบถามจากแนวคิดของ กรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2563 เรื่องเกี่ยวกับหลักสูตรเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวพ้นโทษของผู้ต้องขังเรือนจำ ประกอบไปด้วยการเตรียมความพร้อมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านความสัมพันธ์กับครอบครัว และสังคม และ 4) ด้านประกอบอาชีพและการศึกษาครั้งนี้ มีลักษณะเป็นการประเมินค่าระดับความคิดเห็นตามความเป็นจริง 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ แนวทางในการพัฒนาการเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษของผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย เป็นแบบสอบถามปลายเปิด

#### 7. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัยและสถิติที่ใช้ในการเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยเลือกเฉพาะวิธีวิเคราะห์ข้อมูล ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและทดสอบสมมติฐาน ดังต่อไปนี้

1. สถิติพรรณนา ได้แก่ จำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และสถานภาพ และแสดงวิเคราะห์สรุปจำนวน ประเด็นสำคัญสำหรับข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงและเพื่อพัฒนา การเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษของผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย จากแบบสอบถามเป็นแบบปลายเปิด

2. สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ สถิติ t-test จำแนกตามเพศ และ F-test จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และสถานภาพ

## 8. ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 86.96 และเป็นเพศหญิง จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 13.04 อายุอยู่ระหว่าง 31 - 40 ปี จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 34.78 มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 33.04 มีสถานภาพสมรส จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 46.09 ส่วนใหญ่สถานภาพสมรสมีบุตร 1 คน จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 15.65 รองลงมาไม่มีบุตร 2 คน จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 14.78 และน้อยที่สุดคือมีบุตร 5 คน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.87 หย่าร้างมีบุตร 2 คน จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.61 และ 1 คน จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.74

2. การเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ( $\mu = 3.95$ ,  $\sigma = 0.41$ ) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านร่างกาย ( $\mu = 4.04$ ,  $\sigma = 0.62$ ) รองลงมาคือด้านความสัมพันธ์กับครอบครัวและสังคม ( $\mu = 3.97$ ,  $\sigma = 0.56$ ) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านจิตใจ ( $\mu = 3.91$ ,  $\sigma = 0.64$ ) และวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นแต่ละด้านได้ดังนี้

2.1 ด้านร่างกาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ( $\mu = 4.04$ ,  $\sigma = 0.62$ ) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 2. การออกกำลังกายและการฝึกกระเปียบแถวทำให้ร่างกายท่านแข็งแรงขึ้น ( $\mu = 4.40$ ,  $\sigma = 0.84$ ) รองลงมาคือ ข้อ 4. ท่านเชื่อหรือไม่ว่าการมีสุขภาพร่างกาย ที่ดีทำให้มีโอกาสในการดำรงชีวิตในสังคมดีกว่าคนที่สุขภาพร่างกายไม่ดี ( $\mu = 4.20$ ,  $\sigma = 0.90$ ) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 1. ท่านได้รับการเตรียมพร้อมทางร่างกายจากเรือนจำ โดยการออกกำลังกายและฝึกกระเปียบแถว ( $\mu = 3.41$ ,  $\sigma = 1.05$ )

2.2 ด้านจิตใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ( $\mu = 3.91$ ,  $\sigma = 0.64$ ) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 10. ท่านคิดว่าคุณมีความพร้อมด้านจิตใจที่สามารถดำรงชีวิตสังคมภายนอกได้ ( $\mu = 4.01$ ,  $\sigma = 0.81$ ) รองลงมาคือ ข้อ 7. ท่านคิดว่าความรู้จากการอบรมพัฒนาจิตใจสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ( $\mu = 3.98$ ,  $\sigma = 0.84$ ) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 9. ท่านคิดว่าจากการได้รับการอบรมพัฒนาจิตใจจะเกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตสังคมภายนอก ( $\mu = 3.79$ ,  $\sigma = 0.81$ )

2.3 ด้านความสัมพันธ์กับครอบครัวและสังคม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ( $\mu = 3.97$ ,  $\sigma = 0.56$ ) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 11. ครอบครัวของท่านให้การยอมรับให้กำลังใจให้โอกาส และพร้อมให้ความช่วยเหลือหลังพ้นโทษ ( $\mu = 4.07$ ,  $\sigma = 0.85$ ) รองลงมาคือ ข้อ 12. ท่านมีความรู้ความเข้าใจและการสร้างสัมพันธ์ภาพในครอบครัวและการอยู่ร่วมกับคนในชุมชน และสังคม ( $\mu = 4.06$ ,  $\sigma = 0.75$ ) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 13. ท่านสามารถทำให้คนในชุมชนเข้าใจไม่รังเกียจและยินดีต้อนรับให้ท่านเข้าไปเป็นหนึ่งในสมาชิกในชุมชน ( $\mu = 3.83$ ,  $\sigma = 0.79$ )

2.4 ด้านการประกอบอาชีพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ( $\mu = 3.92$ ,  $\sigma = 0.34$ ) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 17. ท่านคิดว่าการฝึกวิชาชีพที่เรือนจำจัดให้มีความเหมาะสมและสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ( $\mu = 4.41$ ,  $\sigma = 0.68$ ) รองลงมาคือ ข้อ 16. ท่านได้รับการฝึกวิชาชีพตามที่ท่านต้องการและให้ความสนใจ ( $\mu = 4.29$ ,  $\sigma = 0.67$ ) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 20.

ท่านคิดว่าหลังจากพ้นโทษแล้วท่านจะนำความรู้จากการฝึกวิชาชีพไปประกอบอาชีพสุจริต ตั้งใจทำมาหากิน เลี้ยงตนเองและครอบครัว ( $\mu = 2.63$ ,  $\sigma = 0.51$ )

3. ผลการเปรียบเทียบการเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษผู้ต้องขังเรือนจำ หนองคาย ที่จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และสถานภาพ โดยภาพรวมผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัด หนองคายที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษของเรือนจำ หนองคาย ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ส่วนผู้ต้องขังเรือนจำหนองคายที่มีอายุ ระดับการศึกษา และสถานภาพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการ เตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษของเรือนจำจังหวัดหนองคาย ไม่ต่างกัน

4. ข้อเสนอแนะ แนวทางในการปรับปรุงและเพื่อพัฒนา การเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อย ตัวพ้นโทษของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดหนองคาย ได้แก่

- ควรมีการจัดโปรแกรม สาขาวิชาชีพหลากหลายให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัด หนองคายแต่ละคน
- เรือนจำจังหวัดหนองคายควรพิจารณาระยะเวลาของโปรแกรมให้สอดคล้องกับคุณสมบัติของ ผู้ต้องขัง
- ควรมีกฎหมาย และหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนเป็นเจ้าภาพ ดูแลช่วยเหลือผู้พ้นโทษภายหลังการ ปล่อยตัวสู่สังคมแล้ว

## 9. อภิปรายผลการวิจัย

การเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก ( $\mu = 3.95$ ,  $\sigma = 0.41$ ) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านร่างกาย ( $\mu = 4.04$ ,  $\sigma = 0.62$ ) รองลงมาคือด้านความสัมพันธ์กับครอบครัวและสังคม ( $\mu = 3.97$ ,  $\sigma = 0.56$ ) และด้านที่มี ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านจิตใจ ( $\mu = 3.91$ ,  $\sigma = 0.64$ ) ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าทางเรือนจำจังหวัด หนองคาย มีการฝึกวิชาชีพของเรือนจำที่ได้มาตรฐาน เนื่องจากมีวิทยากรจากศูนย์พัฒนาฝีมืออาบกรมให้ ความรู้โดยตรงตามความต้องการของผู้ต้องขัง มีแนวทางในการสร้างอาชีพให้กับผู้ต้องขังที่มีความเหมาะสม สอดคล้องกับกระบวนการฟื้นฟูและเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของกานต์สินี องอาจ และจันทร์ทิพย์ สุขุม (2564) ที่ได้วิจัยเรื่องความร่วมมือของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการสร้างโอกาส ฟื้นฟูผู้พ้นโทษกลับคืนสู่สังคม ที่พบว่า การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและติดตามผู้พ้นโทษ ขั้นตอนสำคัญที่ จะช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้ต้องขังให้พร้อมกับความต้องการของสังคม โดยจะเป็นการพัฒนาศักยภาพและ สภาพของผู้ต้องขังในทุกมิติ ทั้งในด้านสุขภาพ จิตใจ และความพร้อมในด้านการศึกษาและวิชาชีพส่วนการ ติดตามผู้พ้นโทษโดยเป็นกระบวนการติดตามดูแลให้ความช่วยเหลือหลังปล่อยในระยะ 1 เพื่อให้เขาเหล่านั้น สามารถปรับตัวอยู่กับสังคมชุมชนได้อย่างปกติ ไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก เป็นเรื่อง สำคัญ ดังนั้น กรม ราชทัณฑ์จึงได้ประสานความร่วมมือภาคสังคม เช่น กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กรมการปกครอง กรม พัฒนาฝีมือแรงงาน กรมคุมประพฤติ รวมถึงบริษัทห้างร้านหรือเอกชนเข้ามาร่วมในการดูแลติดตามให้การ สงเคราะห์ช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดหางาน การแนะนำ แหล่งงาน อย่างไรก็ตามสังคมยังมองว่า



ผู้ต้องขังที่ถูกปล่อยตัวยังไม่เป็นคนดีของสังคมตามเป้าประสงค์ของกรมราชทัณฑ์ที่กำหนด สังคมได้ตีตรา (Stigma) พวกเขาเพราะความไม่ไว้วางใจ ไม่มีความเชื่อมั่น ในการแก้ไข จึงมักจะไม่ให้โอกาสคนเหล่านี้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้น การจะพัฒนาคนกลุ่มนี้ จึงเป็นเรื่องยาก จำเป็นต้องสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนและพัฒนากลไกการสร้างการยอมรับของสังคมชุมชน การปลดปล่อย และการเตรียมความพร้อมกลับสู่สังคมของผู้ต้องขังหลังการพ้นโทษ (นิศา ศิลารัตน์, 2556 : 315-316) การเตรียมการปลดปล่อย (Pre-release) หรือการช่วยเหลือผู้ต้องขังที่จะได้รับการ ปล่อยจากเรือนจำให้สามารถปรับตัวให้กลับสู่ครอบครัว สังคม และมีชีวิตปกติตลอดจนมีอาชีพ สุจริตที่สามารถเลี้ยงครอบครัวและตนเองได้ ถือเป็นการป้องกันสังคมจากอาชญากรรมได้อีกวิธีหนึ่ง แต่จากสภาพแวดล้อมในเรือนจำที่แตกต่างจากสังคมภายนอก การที่ผู้กระทำความผิดต้องใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำนาน ๆ ทำให้ต้องประสบปัญหาในการปรับสภาพชีวิตเพื่อกลับสู่ชีวิตปกติในสังคม ดังนั้นเรือนจำและทัณฑสถานจึงต้องมีการเตรียมการปลดปล่อย เพื่อให้ผู้ต้องขังมีความพร้อมที่จะออกไป ดำเนินชีวิตในสังคมภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินงานโครงการคืนคนดีสู่สังคม (เสาวคนธ์ เจริญรักษ์, 2552 : 27-33) กระทรวงยุติธรรม ได้จัดทำโครงการคืนคนดีสู่สังคม มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อจ้างงาน ผู้ต้องขังตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ผู้ต้องขัง ผู้ถูกคุมความประพฤติ และเยาวชนที่รับการฝึกอบรม เข้าทำงานในหน่วยงานของรัฐในสังกัดกระทรวงยุติธรรมและหน่วยงานภาคเอกชน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวมีรายได้ประจำระดับหนึ่ง ที่จะช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีความภาคภูมิใจเห็นคุณค่าของตนเองและไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำรวมทั้งปรับเปลี่ยนทัศนคติของสังคมให้ยอมรับ เพื่อให้โอกาสผู้พ้นโทษที่เคยดำเนินชีวิตผิดพลาด และพร้อมที่จะกลับตัวเป็นคนดีของสังคม เนื่องจาก ปัจจุบันสังคมยังมีทัศนคติต่อบุคคลเหล่านี้ในเชิงลบทำให้ผู้พ้นโทษประสบปัญหาต่าง ๆ เช่น การว่างงานทำให้ไม่มีรายได้ที่จะสามารถดูแลตนเองและครอบครัวได้ บางคนคิดกลับไปกระทำความผิดซ้ำกลายเป็นปัญหาของสังคมต่อไป กระบวนการทางด้านสังคมสงเคราะห์ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ประกอบด้วย กระบวนการต่าง ๆ ในการคืนบุคคลให้กับสังคม

## 10. ข้อเสนอแนะ

### 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้

1.1 เรือนจำหนองคาย ต้องเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในทุกมิติ ตามคุณลักษณะพื้นฐานที่ถูกต้อง และเหมาะสมของผู้ต้องขังแต่ละคน งานราชทัณฑ์เป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินการตามคำพิพากษา และจัดการให้มีการบำบัดแก้ไขปรับปรุงในเรือนจำ วิเคราะห์ความเสี่ยงและมีความจำเป็นในการประเมินผลผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล บริหารจัดการบนพื้นฐานความร่วมมือของทุกภาคส่วน

1.2 การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยได้อย่างมีประสิทธิภาพต้องจัดให้เกิดการบูรณาการร่วมกัน โดยเฉพาะตัวผู้ต้องโทษเอง ต้องเข้ามามีบทบาทและสนใจในการร่วมมือกับทางเจ้าหน้าที่บังคับโทษในการวิเคราะห์และสร้างแผนฯ ร่วมกัน ตามหลัก “ผู้ต้องขังเป็นศูนย์กลางการเปลี่ยนแปลง”

1.3 ต้องมีการบูรณาการความร่วมมือของสหวิชาชีพ (Interdisciplinary) ในการทำแผนบังคับโทษเพื่อการแก้ไข และการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวของเจ้าพนักงานบังคับโทษ(เรือนจำ) ผู้ต้องโทษ ผู้ประกอบการ นักบวช แพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ชุมชน ฝ่ายปกครอง

1.4 ควรมีกฎหมายและหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนเป็นเจ้าภาพ ดูแลช่วยเหลือผู้พ้นโทษ ภายหลังการปล่อยตัวสู่สังคมแล้ว

1.5 เรือนจำหนองคาย ควรมีการติดตามผู้ต้องขังหลังจากปล่อยตัวไปว่ามีคุณภาพชีวิตอย่างไร สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับครอบครัว และชุมชนได้อย่างเป็นปกติสุข หรือต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานใด โดยการไปเยี่ยมที่บ้านหรือสถานที่ที่ผู้พ้นโทษสะดวก

1.6 เรือนจำหนองคาย ควรจัดหลักสูตรการเตรียมความพร้อมให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้ต้องขังโดยเน้นเรื่องการฝึกวิชาชีพ และการมีงานทำหลังจากที่ผู้ต้องขังพ้นโทษ

1.7 เรือนจำหนองคาย ควรส่งเสริมพัฒนาศักยภาพฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ให้มีทักษะความรู้ ความเชี่ยวชาญในการเป็นวิทยากรอบรมโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขัง เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเชิญวิทยากรภายนอก

## 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ ผู้ต้องขังเรือนจำหนองคาย

2.2 ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพของผู้ต้องขังที่พ้นโทษ

## บรรณานุกรม

กรมราชทัณฑ์ กองการเจ้าหน้าที่. (2564). รายงานข้อมูลอัตรากำลังของบุคลากรกรมราชทัณฑ์

ประจำปี พ.ศ. 2564. นทพฐร: กรมราชทัณฑ์ กองการเจ้าหน้าที่.

กรมราชทัณฑ์, กองบริการทางการแพทย์, (ม.ป.ป.). คู่มือหลักสูตรการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังติดยาเสพติด ก่อน พ้นโทษในเรือนจำ/ทัณฑสถาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ราชทัณฑ์.

กรมราชทัณฑ์ สำนักทัณฑวิทยา. (2558). คู่มือการตรวจค้น. นทพฐร: กรมราชทัณฑ์ สำนักทัณฑวิทยา.

มณฑล ชันกลีกรรม. (2554). ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารระบบการควบคุมผู้ต้องขังในเรือนจำ และทัณฑสถาน เขต 6. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เพชรรัตน์ อิงคสารมณ. (2551). ปัญหาในการปฏิบัติงานตามโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เรือนจำจังหวัดหนองคาย. (2564). ข้อมูลทั่วไป. เรือนจำจังหวัดหนองคาย

วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. (2545). ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. (2551). การศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการนำมาตราการลงโทษระดับกลางมาใช้ เพื่อเป็นมาตรการทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย. รายงานผลการวิจัย. กรุงเทพฯ. ม.ป.ท.

Cronbach, L.J. (1990). *Essentials of psychological testing*. (5th ed.). New York: Harper & Row.